

AGNIESZKA BŁAŻKO, MAŁGORZATA SKRZYPEK-ŁACHIŃSKA*,
ALEKSANDRA ANDRZEJEWSKA, PIOTR CZYŻ, AGNIESZKA DESOWSKA
MAGDALENA ERECIŃSKA **

„SERCE MIASTA” JAKO MUZEUM SZTUKI NARODOWEJ

"HEART OF THE CITY" AS THE MUSEUM OF MODERN ART

Streszczenie

„Serce miasta” to przestrzeń obok bycia gdzieś, będąca kiedyś. Tak rozumiana specyfika „serca miasta” prowadzi do pytania o jego kompozycję rozgrywającą się w wymiarze czasowym. Rytmiczność i unikatowość składają się na kompozycję „serca miasta” rozumianą jako uporządkowana przestrzeń wydarzeń. Te cechy zbliżają myślenie o „sercu miasta” i rozumienie jego specyfiki do współczesnych teorii kształtowania muzeum sztuki. Współczesne muzeum, opierając swoje istnienie na czasowości, jednocześnie nieustannie się z nią zmagają.

Podobnie jak muzeum „serce miasta” występuje w różnych emocjonalnych i semantycznych kontekstach, tworząc wielowymiarowe ekspozycje, jednocześnie dołączając do historii swój własny, sobie właściwy ładunek, dając odpowiedź na problemy swoich czasów. Czasowość staje się, w tym rozumieniu, najistotniejszą cechą „serca miasta” – miejsca osadzonego w teraźniejszości, toczącego jednak ciągle dialog zarówno z przeszłością, jak i z przyszłością.

Słowa kluczowe: aporia, cecha konstytutywna, czasowość, życie miasta

Abstract

"The heart of the city" proved to be a space of being somewhere and at some time. Such an understanding of the specificity of "the heart of the city" lead to the question about its composition within the temporal dimension. The composition of "the heart of the city" proved to be rhythmical and unique, the composition being understood as an ordered space of events. These features make our thinking about "the heart of the city" and its specificity close to the contemporary theories of the museum of art the existence of which is based on the temporal aspect but which also is a constant opposition to this aspect.

Similar to the museum, "the heart of the city", appears in various emotional and semantic context, creating multi-dimensional exposition and adding its own specific energy to the history, thus answering the questions of its own time. The temporal aspect becomes the most important feature of "the heart of the city" – a place located in the present but constantly conversing with both the past and the future.

Keywords: aporetic character, constitutive features, temporal aspect, city life

* Dr inż. arch. Agnieszka Błażko, dr inż. arch. Małgorzata Skrzypek-Łachińska, Zakład Architektury Mieszkalniowej, Wydział Architektury, Politechnika Gdańska.

** Dyplomanci: Aleksandra Andrzejewska, Piotr Czyż, Agnieszka Desowska, Magdalena Erecińska, Wydział Architektury, Politechnika Gdańska.

Aby istnieć, trzeba uczestniczyć [1].
Antoine de Saint-Exupéry, *Pilot wojenny*

(...) wyodrębnienie samego doświadczenia historycznego sprawia, że tkwimy wewnątrz pewnego dziania się, nie wiedząc, co nam się przytrafia, a to, co się wydarzyło, chwytny dopiero patrząc wstecz. Zgodnie z tym każda teraźniejszość musi napisać historię na nowo [2].

Hans-Georg Gadamer, *Język i rozumienie*

W odróżnieniu od pojęcia „centrum miasta” pojęcie „serce miasta” wymyka się jednoznacznej definicji. „Serce miasta” pojmowane jako scena dla ludzi grających w spektaklu życia implikuje różnorodne konotacje. Biologiczne skojarzenia wykorzystane m.in. przez socjologów ze szkoły chicagowskiej, zajmujących się miejskim życiem społecznym, sugerują istnienie analogii między miastem a organizmem. „Serce miasta” stanowi w tym ujęciu przestrzeń kluczową, od której zależy funkcjonowanie pozostałych elementów organizmu. Jednocześnie użycie tego określenia może sugerować osobisty, emocjonalny, a nawet sentymentalny stosunek do przestrzeni miejskiej. Pojęcie „serce miasta” ma wartość szczególną, ponieważ zwraca uwagę na problemy kulturowe, estetyczne i symboliczne. W przypadku takich odniesień nie sposób mówić o obiektywnym ujęciu problemu. Zatem „serce miasta” nie powinno podlegać definiowaniu, lecz interpretowaniu. Przyjęcie tego założenia pozwala na wielowątkowe poszukiwania dróg interpretacji. Jednym ze sposobów realizacji tych poszukiwań może być formuła warsztatów.

Na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej przeprowadzono warsztaty studenckie poświęcone tematyce „serca miasta”, których celem było znalezienie i próba interpretacji „serca” Gdańska. W warsztatach wzięło udział sześćdziesięciu studentów pierwszego roku studiów inżynierskich. Wybór tak młodych uczestników był świadomy i został podyktowany potrzebą pracy z osobami nieposiadającymi jeszcze architektonicznego wykształcenia, charakteryzującymi się świeżym i intuicyjnym podejściem do problemu postrzegania i waloryzacji przestrzeni.

O specyficznym charakterze Gdańska, głównego miasta aglomeracji trójmiejskiej, decyduje m.in. rozproszona struktura funkcjonalna oparta na linearnym układzie urbanistycznym. Typowe dla Gdańska są, czytelnie zdefiniowane, odrębne obszary polaryzujące zainteresowanie użytkowników przestrzeni miejskich. Należą do nich ośrodki handlowo-usługowe (Wrzeszcz, Główne Miasto), zespoły historyczne (Główne Miasto, tereny postoczniove), dość swobodnie rozrzucone ośrodki administracyjne, tereny rekreacyjne i rozrywkowe. W zależności od charakteru grupy respondentów, ich świadomości historycznej, kulturowej, przygotowania intelektualnego, potrzeb i oczekiwań, „serce miasta” może być usytuowane w różnych miejscach.

Warsztaty, przygotowane we współpracy z grupą dyplomantów Zakładu Architektury Mieszkalnej Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej, składały się z trzech etapów: ankiety mającej na celu wytypowanie obszaru „serca miasta”, ćwiczenia projektowego opisującego jego cechy i zakończonej wnioskami dyskusji poświęconej tematowi ochrony „serca miasta”.

1. Pierwszy etap – ankieta

Pierwszy etap służył wskazaniu obszaru analiz. Uczestnicy, bez wprowadzenia do problematyki warsztatów, mieli za zadanie udzielić odpowiedzi na pytanie: gdzie – ich zdaniem – znajduje się „serce” Gdańska. Po podsumowaniu wyników okazało się, że ok. 25% odpowiedzi cechowało skrajnie subiektywne spojrzenie. Uczestnicy wskazywali na swój dom, osiedle, dzielnicę, pobliski park. Sugeruje to, z jednej strony, wielość interpretacji „serca miasta”, z drugiej zaś, przywołuje często omawiany zanik uczestnictwa w przestrzeni publicznej, a tym samym zanik rozumienia pojęć opisujących tę przestrzeń [3].

Porównywalna grupa uczestników warsztatów nazywała „sercem miasta” różne rejony, jednak rozbieżność i różnorodność wskazań nie pozwalały na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków.

Największa liczba, bo blisko połowa uczestników, wskazywała rejon Głównego Miasta ograniczony ulicami: Długą i Długim Targiem, Mariacką, Targiem Węglowym i rzeką Motławą. Wskazanie to, jak również fakt, że jest to obszar mieszczący się w pierwszej warstwie skojarzeń dotyczących turystycznego Gdańska przesądziły o przyjęciu go do dalszych analiz.

2. Drugi etap – ćwiczenie projektowe

W drugim etapie studenci, pracując w dwuosobowych zespołach, mieli zaproponować działanie, tzw. czynności degradującej, pozbawiające wytypowany obszar charakteru „serca miasta”. Uczestnicy warsztatów zostali sprowokowani do używania odważnych, a nawet kontrowersyjnych zabiegów o charakterze funkcjonalnym, przestrzennym, prawnym, społecznym itp. Nie mieli świadomości, że celem tych działań było wydobycie cech konstytutywnych, czyli szczególnie istotnych dla istnienia „serca miasta”. Zaproponowane działanie, czerpiące z metody fenomenologicznej E. Husserla [4], polega na wyodrębnieniu poszukiwanej cechy przez wskazanie sytuacji jej pozbawienia, powodując tzw. eksplozję przedmiotu. W efekcie końcowym pozwala to na ujawnienie się danej cechy jako szczególnie istotnej dla badanego zjawiska.

W wyniku takiego działania uczestnicy warsztatów zostali uwolnieni od wskazywania konkretnych cech „serca miasta”. Cechy te ujawniły się same w opozycji do proponowanych przez nich zabiegów. Zakończeniem ćwiczenia projektowego było zestawienie czynności degradującej oraz cechy konstytutywnej przez tę czynność wyłonionej.

Jednym z przykładów takiego sposobu działania było przyjęcie czynności degradującej polegającej na przekształceniu danego obszaru miasta w centrum resocjalizacji. Resocjalizację należy tu interpretować szerzej jako funkcje i zjawiska, stojące w sprzeczności ze specyfiką miejsca. Działanie to spowodowałoby rozpad nie tylko struktury funkcjonalnej, ale także społecznej. W sensie dosłownym odebrałoby możliwość swobodnego poruszania się w obrębie „serca miasta” (wprowadzenie ogrodzeń, posterunków, identyfikatorów, przesiedlenie części mieszkańców itp.), a na poziomie psychologicznym stworzyłoby barierę emocjonalną (kontrolowanie zachowań, karanie za nieprzestrzeganie ściśle określonych reguł, nakazów i zakazów). Ta czynność degradująca pozwoliła wyłonić *dostępność* i *odpowiedniość* jako zespół cech konstytutywnych „serca miasta”.

3. Trzeci etap – wnioski

Trzecim etapem warsztatów było wskazanie metod pielęgnowania ujawnionych wcześniej cech konstytutywnych. Metody pielęgnowania zaproponowane przez uczestników zostały ujęte w postaci *czynności ochronnych*, co pozwoliło formułować problemy w sposób potoczny. Oddaliło to problematykę ochrony „serca miasta” od odwołań do skojarzeń z instytucjonalnymi procedurami i umożliwiło osiągnięcie zamierzonego poziomu ogólności.

W przypadku przytoczonego wcześniej przykładu działania polegającego na przekształceniu „serca miasta” w centrum resocjalizacji jako metodę ochrony cech konstytutywnych, *dostępności* i *odpowiedniości*, zaproponowano *czynności ochronne: umożliwianie, dostosowanie, otwieranie*.

Na zakończenie warsztatów ich uczestnicy zaprezentowali zestawienie tabelaryczne zabiegów degradowania „serca miasta”, odpowiadających tym zabiegom cech konstytutywnych oraz wynikających z nich *czynności ochronnych* (zob. tabela poniżej).

Zestawienie wyników warsztatów „serce miasta”

Działanie degradujące	Cecha konstytutywna	Czynność ochronna
„wszystko płatne”	dostępność, egalitaryzm	otwieranie, oświecanie
„obszar zamieniony w muzeum”	wyjątkowość, mit miejsca, życie	dbanie, rozwijanie
„wszędzie samochody”	klimat	wartościowanie
„centrum resocjalizacji”	dostępność, odpowiedniość, bezpieczeństwo	dostosowanie, otwieranie, umożliwianie
„MAX reklama na każdym budynku”	ład, przyjazność	tolerowanie, dostosowanie
„kościół Mariacki wyburzony”	tożsamość kulturowa	oświecanie, edukowanie
„dziesięcioletni remont miasta”	dostępność	ułatwianie, otwieranie
„wieżowce zamiast kamienia”	odpowiedniość skali	kontynuowanie
„natura zamiast bruku”	odpowiedniość	dostosowywanie
„wszędzie tłuczone szkło”	dostępność, bezpieczeństwo	przewidywanie
„zamknięte drogi dojścia i dojazdu”	skomunikowanie	udostępnianie
„usunięta cała gastronomia”	prawo wyboru	uwodzenie, ubarwianie
„w centrum tylko na golasa”	kultura osobista, wychowanie	szanowanie, tolerowanie
„wszyscy mieszkańcy to Koreańczycy”	tożsamość kulturowa	tworzenie, szanowanie, uczestniczenie
„muzyka country 24h/dobę”	różnorodność	umożliwianie
„folia na budynkach”	autentyczność	docenianie
„milion gołębi tu i teraz”	ład, bezpieczeństwo	kontrolowanie, dbanie
„zakaz dotykania eksponatów”	dostępność	akcentowanie
„autostrada na Długim Targu i Długiej”	tradycja, bezpieczeństwo, atrakcyjność	przewidywanie, selekcjonowanie
„wstęp tylko dla mieszkańców”	dostępność	umożliwianie, udostępnianie, dawanie wyboru
„zakaz gastronomii”	różnorodność	modyfikowanie, podkreślanie, myślenie
„wielki śmietnik”	ład, czystość	dbanie, nagradzanie
„przestrzeń przejęta przez Mongołów”	autentyczność, życie	wspieranie, podkreślanie
„zatkane wszystkie dziury”	dostępność, przyjazność	otwieranie
„wylączony prąd”	komfort	organizowanie, planowanie
„tylko piwo i golonka”	atrakcyjność, różnorodność	promowanie, organizowanie
„Motława zasypiana śmieciami”	tożsamość	zachowywanie, edukowanie

Analizując wyniki warsztatów, można zauważyć, że powyższe zestawienia wyraźnie wskazują na czasowy charakter „serca miasta”. Propozycje ochrony, takie jak: *kontynuowanie, przewidywanie, zachowywanie i odtwarzanie*, a także: *uczestniczenie, szanowanie, akcentowanie i przekazywanie*, nie tylko podkreślają historyczny charakter gdańskiego „serca miasta”, ale przede wszystkim określają to serce jako pewien proces umieszczony w czasie.

„Serce miasta” jest to przestrzeń obok bycia gdzieś, będąca kiedyś. Tak rozumiana specyfika „serca miasta” prowadzi do pytania o jego kompozycję rozgrywającą się w wymiarze czasowym.

Wskazywane przez studentów cechy konstytutywne sugerują istnienie dwóch przeciwstawnych spojrzeń na czasowy charakter „serca miasta”. Z jednej strony, dostrzegamy rytm miejsca, konstruujący przestrzeń wydarzeń na zasadzie powtórzeń i określany przez *cykliczność* i *ciągłość*. Z drugiej strony, znajdujemy unikatowość, podkreślającą wyjątkowość teraźniejszości wobec przeszłości i przyszłości. Ma

to odzwierciedlenie w takich cechach, jak: *wyjątkowość* i *różnorodność* oraz zaproponowanych formach pielęgnacji zapisanych jako: *akcentowanie*, *otwieranie*, *uwodzenie* i *ubarwianie*.

Rytmiczność i unikatowość składają się na kompozycję „serca miasta” rozumianą jako uporządkowana przestrzeń wydarzeń. Te cechy zbliżają myślenie o „sercu miasta” i rozumienie jego specyfiki do współczesnych teorii kształtowania muzeum sztuki. Współczesne muzeum, opierając swoje istnienie na czasowości, jednocześnie nieustannie się z nią zmagają. Jest miejscem gromadzenia dzieł służących podtrzymywaniu ciągłości historii, a jednocześnie instytucją nasycającą rynek sztuki innowacją. Dowodem na to jest tocząca się ostatnimi czasy dyskusja wokół Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, która dotyczy w głównej mierze problemu „aporii muzeum sztuki” [5]. Aporetyczny charakter muzeum związany jest z jego podstawową funkcją – ekspozycją. Ekspozycja jest wpisaniem dzieła do archiwum tożsamości kulturowej, ale też petryfikowaniem go i pozbawieniem siły oddziaływania. Sama nazwa „muzeum” sugeruje, że mamy do czynienia z czymś minionym, w znaczeniu nieaktualnym lub zamkniętym. Dzieło, stając się muzealnym eksponatem, zmienia się w część historii, która już się wydarzyła. Z tym problemem Muzeum Sztuki Nowoczesnej, tak jak każde muzeum, musi się zmierzyć, przezwyciężając łatwość pokazywania historii jako produktu gotowego i skończonego. Jest to jednoznaczne z koniecznością znalezienia sposobu na pobudzenie odbiorcy do aktywnego w tej historii uczestnictwa [6].

Podobnie procesy zachodzące w przestrzeni „serca miasta” formułują sobie właściwy dyskurs, polegający na ścieraniu się perspektyw ciągłości i innowacji. Przestrzeń „serca miasta” tworzy iluzję bycia przestrzenią skończoną i gotową, niewymagającą żadnych zmian. Równocześnie jednak historia przypomina miastu o sobie i domaga się swojej kontynuacji. Dr M. Popczyk z Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego pyta o to, w jakim stopniu „muzeum ukazuje zmiany i buduje stałe odniesienia, a na ile jest ono (...) oddane płynnej produkcji” [5]. Można również postawić pytanie o przestrzeń „serca miasta”: na ile kształtuje ona tożsamość przez pielęgnowanie tradycji, a na ile stymuluje tworzenie nowej historii, tradycji, kultury i tożsamości?

Próba pogodzenia potrzeby poszukiwania stałych odniesień z równie istotną potrzebą innowacji, stawiająca każdorazowo historię w nowej perspektywie, prowadzi do budowania przestrzeni równowagi bądź napięcia między dyskursami: historycznym, ekologicznym, rasowym, etnicznym, dyskursem mitu i dyskursem tożsamości płciowej. Napięcia wyznaczają przestrzeń interakcji. Zwracają one uwagę nie tylko na przeciwstawne bieguny, ale również na przestrzeń pomiędzy nimi. Warunkiem postępu jest prowokowanie dyskusji, która ujawniając problemy pozwala na szukanie sposobów ich rozwiązania. Pożądanymi cechami zarówno przestrzeni miejskich, jak i współczesnego muzeum okazują się: *różnica*, *wielowarstwowość* i *wielowątkowość*. Dlatego *ekspozycja* to ujawnianie przedmiotu w wielości jego semantycznych i emocjonalnych kontekstów. Dopiero taka koncepcja ekspozycji pozwala widzieć historię jako układ problemów, które należy interpretować, zamiast chronologicznie wykładać. „W miejsce linearnej organizacji muzealnych kolekcji opartych o kanon, mamy wielowarstwowe, rozproszone ekspozycje, które są (...) konstruowane wedle współczesnych zainteresowań” [7].

Tak jak współczesne muzeum obszar „serca miasta” cechuje się różnorodnymi emocjonalnymi i semantycznymi kontekstami, tworząc wielowymiarowe ekspozycje, jednocześnie dołączając do historii swój własny, właściwy sobie ładunek, udzielając odpowiedzi na problemy swoich czasów. Wspomniany wcześniej czasowy wymiar „serca miasta” staje się w tym rozumieniu jego najistotniejszą cechą. Należy traktować go jako miejsce osadzone w teraźniejszości, toczące jednak ciągły dialog zarówno z przeszłością, jak i z przyszłością.

To exist one needs to participate [1].
Antoine de Saint-Exupéry, *Pilot wojenny*

(...) the distinction of the historical experience itself made us encased within some action in progress, without us knowing what happens to us, and it is only at our looking back that grasp that has already befallen us. Therefore, each presence has to re-write its history anew [2].

Hans-Georg Gadamer, *Język i rozumienie*

Contrary to the notion of the "centre of the city", the notion of "the heart of the city" evades unequivocal definitions. It denotes the venue for people acting out their spectacle of life. Biological associations, used, among others, by the sociologists of Chicago School who deal with the urban social life, suggest an analogy between a city and an organism. In such an approach, "the heart of the city" constitutes the key space which preconditions all other elements of the organism. Simultaneously, the use of this word may suggest a rather personal and sentimental approach to the urban space. This notion has an extraordinary value because it turns one's attention to cultural, aesthetic and symbolic questions. It is impossible to speak about any objectivity in case of a point of reference like that. Thus, "the heart of the city", should not be defined but interpreted. Such an approach to its question permits one to carry a quest along many ways of interpretation. One of the possible ways in this quest is the formula of a workshop.

Workshops for students were carried out at the Faculty of Architecture of the Gdańsk University of Technology, their theme being "the heart of the city". The objective of the workshop was to find and try to interpret the "heart of Gdańsk". Sixty students of the first year of engineering studies participated in the project. It was a conscious decision to select such young people for the project, the bottom line being the work with people who had yet not been educated as architects, thus having a fresh and intuitive approach to the question of perception and evaluation of space.

The factor decisive for the specific character of Gdańsk as the main city in the Three-City (Gdańsk–Sopot–Gdynia) agglomeration is its dispersed functional structure, based on the linear urban arrangement. Clearly defined and separate spaces polarising the interests of the urban-space users are typical of Gdańsk. Among such spaces are commercial and service centres (district of Wrzeszcz and Main Town), historic complexes (Main Town, former shipyard premises), rather randomly scattered administrative zones, along with recreational and entertainment areas. Depending on an adopted perspective, "the heart of the city" can differently be located.

The workshop was divided into three stages: a questionnaire, aimed at the selection of "the heart of the city" space, a designing exercise in describing the features of the area and a discussion with final conclusions on the protection of "the heart of the city".

1. The questionnaire

The objective of the first stage was to indicate the area of analyses. The participants of the workshop had to answer the question: "Where they think 'the heart of Gdańsk' is" with no introduction to the topic of the workshop. About 25% of the answers revealed the extremely subjective look at the issue (the participants indicated their homes, residential area or a park). This suggests the multiplicity of interpretations of "the heart of the city", on the one hand, and, on the other, reverberates with the often-discussed issue of one's diminishing participation in the public space and, consequently, the decreasing level of the understanding of notions which describe this space [3].

A comparable number of the participants called various spaces "the heart of the city", however, the discrepancies and variety of different selections of this space did not permit any unequivocal conclusions.

The largest number of participants, almost half of the answers, indicated the area of the Main Town, delimited by the following streets: Długa and Długi Targ, Mariacka, Targ Węglowy and the Motława Canal. This is the area of the first association related to Gdańsk as a tourist interest, therefore, this fact became one of the reasons this area was classified for further analyses.

2. Designing exercise

In the second stage, the students in teams of two had to proposed activities based on the so called "degrading activity" and deprive the selected area of its character of "the heart of the city". The workshop participants proved to be very bold and even controversial proposing functional, spatial, legal, social, etc. operations. They did not realise that the aim of this task was to pinpoint the constitutive, thus, the most important features of "the heart of the city". The proposed exercise derived from E. Husserl's phenomenological method [4]. The participants were required to single out the searched-for feature by finding the situation in which the feature would be non-existent, causing the so called "explosion of an object". In effect, the significance of a given feature was revealed as crucial for the examined phenomenon.

Thanks to such an approach to the issue, the workshop participants were freed from the need to indicate concrete features of "the heart of the city". These features revealed themselves as opposite to the activities the participants proposed. This exercise in designing was finished by the juxtaposition of the notions of a degrading activity and a constitutive feature.

As an example of such an intellectual operation was the proposal to convert the selected fragment of the city space into a re-socialisation centre (a degrading activity). However, the term "re-socialisation" should be understood here in a wide way, namely as the functions and phenomena contradictory to the specificity of a place. Such an activity would not break the functional structure only but the social one as well. Literally, it would render a free movement in the "heart of the city" area impossible (fencing, guard posts, identification badges, dislocation of a number of inhabitants); additionally, it would create a psychological barrier (surveillance of one's behaviour, punishment for any breach of strict regulations, prohibitions and ordered). This method of degradation permitted us to pick *accessibility* and *suitability* as the set of constitutive features of "the heart of the city".

3. Conclusions

The third stage required the indication of the methods helpful in the cultivation of previously revealed constitutive features. The cultivation methods proposed by the participants were encapsulated as *protective activities*, which permitted them to formulate problems using common language. This moved the question of the protection of "the heart of the city" away from any associations with institutional procedures, thus facilitating the expected level of generalisation.

In the case of the above-mentioned the transformation of "the heart of the city" into the re-socialisation centre, *protective actions of: enabling, adjusting and opening* were proposed as the means for the protection of the constitutive features of the space.

At the end of the workshop, the participants prepared a table, illustrating the processes of the destruction of "the heart of the city", corresponding to constitutive features and *protective actions*, emerging from them:

Results of the "heart of the city" workshop

Degrading activity	Constitutive feature	Protective activity
"we pay for everything"	accessibility, egalitarianism	opening, enlightening
"convert it into museum"	uniqueness, the myth of a place	caring, developing
"cars everywhere"	climate	evaluation
„re-socialisation centre"	accessibility, suitability, safety	adjusting, opening, enabling
"MAX billboards on every building"	neatness, friendliness	tolerating, adjusting
"demolition of St. Mary's Church"	cultural identity	enlightening, educating
"10-year long renovation of the city"	accessibility	enabling, facilitating, opening
"skyscrapers instead of burgher houses"	suitability of scale	continuation
"nature instead of cobble stone"	suitability	adjusting
"broken glass everywhere"	accessibility, safety	predicting, anticipating
"we are closing access roads and pathways"	communicating, linking	making sth accessible
"we are removing all gastronomy and catering"	freedom of choice	seducing, increasing the vividness
"only nudes have access to the centre"	personal culture, upbringing	respecting, tolerating
"all urbanites are Korean"	cultural identity	creating, respecting, participating
"country music for 24h a day"	variety	enabling, facilitating
"foil on the buildings"	authenticity	acknowledging
"million of pigeons here and now"	neatness, order, safety	controlling, caring
"do not touch the exhibits"	accessibility	accentuating
"motor way along Długi Targ and Długa streets"	tradition, safety, attractiveness	anticipating, predicting, selecting
"access for inhabitants only"	accessibility	enabling, facilitating, offering choice
"ban on gastronomy and catering"	variety	modifying, emphasising, thinking
"one big waste dump"	neatness, cleanness	caring, rewarding
"Mongols are taking possession of the space"	authenticity, life	supporting, emphasising
"we are plugging all the gaps"	accessibility, friendliness	opening
"we are switching the electricity off"	comfort	organising, planning
"bear, fish & chips only"	attractiveness, variety	promoting, organising
"malevolent filling-up of the Motława Canal"	identity	preserving, educating

In analysing the results of the workshop, one can easily see that the above sets of notions clearly indicate that "the heart of the city" has a temporal character. The proposals for protection, such as *continuing*, *anticipating*, *preserving* and *reconstruction*, along with *participating*, *respecting*, *emphasising* and *handing down* not only accentuate the historical character of the Gdańsk "heart of the city" but, first, define this heart as a certain process occurring in time.

"The heart of the city" is the space existing in time, next to one's being somewhere. Such an understanding of "the heart of the city" provokes the question about its composition embedded in time.

The constitutive features, indicated by the students, suggest the co-existence of two opposite looks at the temporal character of "the heart of the city". There is the rhythm of a place, on the one hand,

constructing the space of events on the basis of repetition and defined by *cycles* and *continuity*; and, on the other, there is uniqueness, emphasising the exceptional character of the present time against the past and the future. This finds its reflection in such features as: *exceptionally* and *variety*, along with such proposed forms of sustaining like *emphasising*, *opening*, *seducing* and *increasing the vividness*.

The rhythmical and unique character composing "the heart of the city", understood as the ordered venue for happenings. These features make the concept of "the heart of the city" and its specificity close to contemporary theories of the formation of the museum of art which, being based on a temporal aspect constantly fights against time. It is, on the one hand, the space where artefacts have been collected to sustain historical continuity and, on the other, it is the institution which saturates the art market with innovation. Similar, the processes within "the heart of the city" formulate their own, specific discourse, constructed around the two clashing perspectives of continuity and innovation.

The analogy of processes occurring in "the heart of the city" can also be found in the current dispute around the Museum of Modern Art in Warsaw, mostly pertinent to the issue "the *a-priori* museum of art" [5]. The aporetic character of any museum is linked with its primary function, namely exhibiting. The act of exhibiting inscribes an artwork within the archive of cultural identity; however, it also petrifies this art work and deprives it of its impact. The name "museum" itself suggests that we deal with something bygone, meaning "not-up-to-date" or "closed". An artwork, becoming an exhibit in the museum becomes a part of history which once happened. This is the problem which the Museum of Modern Art, like any other museum, has to face – it has to overcome the easiness of showing history as a ready-made and finished product. Thus, it has to, according to the participants of the dispute, find a way to incite the viewer to actively participate in this history [6].

"The heart of the city" operates in a similar way – it creates the illusion that it is a finished and definite space, not requiring any changes. However, history in the city constantly reminds about itself and demands continuation. Similar to M. Popczyk, PhD from the Silesia University, who asks to what degree "the museum shows changes and builds the constant points of reference and to what degree (...) it is devoted to fluent production" [5], we can ask about the space of "the heart of the city": to what degree it shapes the tradition, cultivated by us, and to what degree it stimulates the creation of new history, tradition, culture and identity?

An attempt at the reconciliation of the need for the stable points of reference with the equally strong need for innovation, placing history in constantly new perspectives, fosters the creation of the space for either equality or tension between historical, ecological, racial, ethical discourses, along with the discourses of myth and sexual identity. These tensions delimit the space for interaction. They not only turn our attention to extreme poles but, also, to the space between them. To ensure progress, we need to provoke the discussion which would reveal these problems and facilitate their solution. Thus, the features demanded in both urban spaces and contemporary museums are: *difference*, *multi-layered character*, and *a number concurrent paths*. Therefore, *exposing* means to reveal an object within the multitude of its semantic and emotional contexts. Only such a concept of exposing permits one to view history as the structure of issues, which should rather be interpreted not chronologically presented. "The linear organization of museum collections, based on a canon, we now have multi-layered, dispersed exhibitions which are often constructed according to contemporary interests" [7].

"The heart of the city", similar to the museum space appears in different emotional and semantic contexts, building multi-dimensional expositions and, simultaneously, adds its own specific energy, thus providing answer to the problems of its time. Consequently, in such an understanding of the issue, the temporal character of the space, mentioned herein above, becomes the crucial feature of "the heart of the city" – located within the present time, yet, participating in the continual dialogue with both the past and the future.

Bibliografia – Bibliography

- [1] de Saint-Exupéry A., *Pilot wojenny*, MUZA, Warszawa 2003.
- [2] Gadamer H.-G., *Język i rozumienie*, ALETHEIA, Warszawa 2003.
- [3] Rewers E., *Post-polis. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005.
- [4] Ingarden R., *Wstęp do fenomenologii Husserla*, PWN, Warszawa 1974.
- [5] Popczyk M., *Dynamika sporu i konsensusu. Wokół aporii muzeum sztuki*, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Warszawa 2007.
- [6] Schnadelbach H., *Próba rehabilitacji animal rationale*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2001.
- [7] Esche C., Hasegawa Y., Ruf B., Zabel I., Flood R., *Przyszłość muzeum*, Muzeum 01/07, www.gazeta-muzeum.pl.